

even omzien

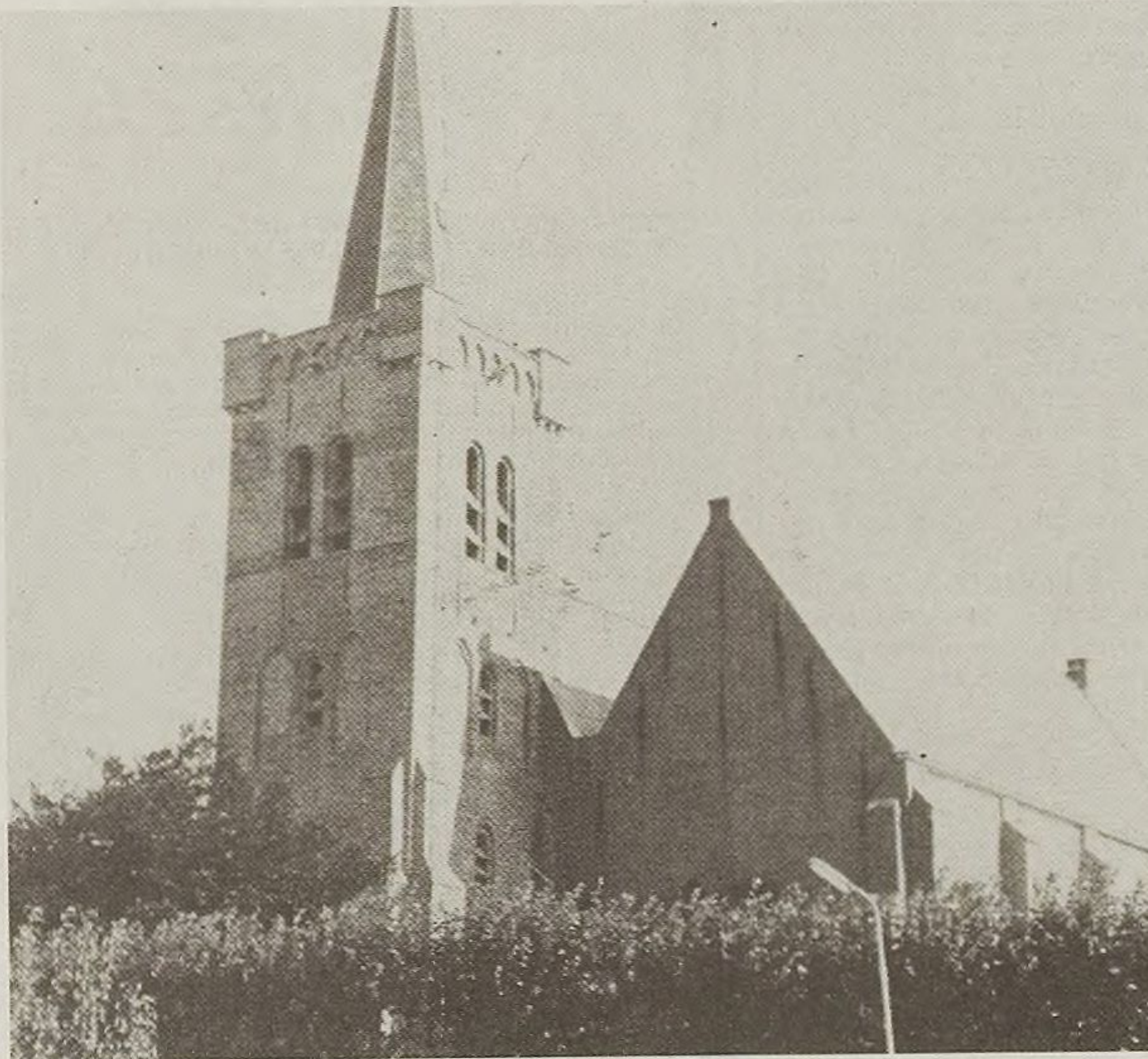
De lotgevallen van een oude kerk

door Leen Moerland

Enige jaren geleden werd de geheel gerestaureerde kerk van Wemeldinge op een avond feestelijk in gebruik genomen. Deze kerk ligt eigenlijk buiten het centrum van het dorp. Dat komt, omdat Wemeldinge zich economisch gericht heeft op het in 12 oktober 1866 geopende Kanaal door Zuid-Beveland. Nog altijd is dit kanaal heel belangrijk voor Wemeldinge. Wemeldinge wordt beschouwd als een van de oudste dorpen van Zuid-Beveland. De parochie Wemeldinge is waarschijnlijk een van de vroegste en is een afsplitsing van de Westmonster in Middelburg. Dit moet dan allemaal al gebeurd zijn voor 1133. De parochie Wemeldinge wordt voor het eerst genoemd in 1233. Deze parochie was gewijd aan Sint-Maarten. Wemeldinge behoorde in de dertiende eeuw tot de belangrijkste economische dorpen van Zuid-Beveland. Een belangrijke aanwijzing hiervoor is dat de cure van Wemeldinge in deze tijd verdeeld was in twee porties en de parochie dus de beschikking had over twee pastoors. Zo kunnen we er ook vanuit gaan dat de kerk van Wemeldinge de moederkerk van Zuid-Beveland is. Lange tijd is men er vanuit gegaan dat de kerk van Kapelle het belangrijkste was, omdat deze zo imposant was. Hier is echter wel een verklaring voor te geven. In de Middeleeuwen bestond er een rivaliteit tussen de ambachtsheren van de verschillende gebieden. Deze wilden om elkaar de loef af te steken, steeds mooiere en grotere kerken bouwen. De ambachtsheren van Kapelle behoorden tot de hoge adel in tegenstelling tot die van Wemeldinge. Dit waren adellijke boerengeslachten. Deze hadden niet zoveel geld om een groot kerkgebouw neer te zetten, dus werd het wat eenvoudiger van uitvoering.

Houten gebouw

De grootte van de kerk had dus niets te maken met zijn belangrijkheid. De oudste kerk van Wemeldinge, zoals we dat hebben kunnen nagaan, moet opgetrokken geweest zijn uit hout. Deze is waarschijnlijk op een vliedberg gebouwd, omdat er waarschijnlijk in de buurt van de kerk twee vliedbergen hebben gelegen. De kerk zou dan op de kernheuvel zijn gebouwd. Toch heeft men de plaats van de eerste houten kerk niet met zekerheid kunnen vaststellen. Archeologisch onderzoek zou hierover uitsluitsel moeten geven. De plaats van de tegenwoordige kerk stemt niet overeen met de gangbare lijn, dat de kerk in het midden van het dorp moet staan. Door de economische ontwikkeling, die al vroeg begon in Wemeldinge heeft de bebouwing zich verplaatst naar wat nu de Dorpsstraat is. De kerk kwam op deze manier buiten het dorp te staan. Dit gebeurde waarschijnlijk al in de twaalfde en dertiende eeuw. In de 19e eeuw kwam de aanleg van het kanaal er nog bij. Het dorp werd als het ware naar het kanaal getrokken. Of men er ooit over gedacht heeft om de kerk naar het midden van het dorp te verplaatsen, we-

De kerk van Wemeldinge is een lust voor het oog.

repro Dirk-Jan Gjeltema

ten we niet. Dit zal wel niet, omdat het verplaatsen van een kerk een kostbare zaak is. Wel heeft men nog overwogen om de kerk in de negentiende eeuw volledig af te breken, maar deze plannen hebben gelukkig geen doorgang gevonden.

Van het bestaande kerkgebouw is de toren het oudste gedeelte. Deze dateert uit 1350. In deze tijd moet het net als in Kapelle vier kleine hoektorentjes hebben gehad. In 1607 zijn deze er echter vanaf gesloopt. De kerk is wat later gebouwd en besloeg ongeveer 25 meter. In de 15e eeuw heeft men dit driebeukige kerkje verhoogd en onder een kap gebracht. Na de bouw van de kerk is aan de oostzijde het koor er nog bijgekomen. Dit gedeelte is betrekkelijk gaaf gebleven tot aan de dag van vandaag.

Het schip van de kerk is echter een ander verhaal. In de loop der eeuwen heeft men er allerlei veranderingen in aangebracht. Het vroeg 15e eeuwse schip van de kerk had oorspronkelijk 6 traveeën. Dit zijn steunpunten in de lengterichting. In de 16e eeuw breidde men de kerk uit tot een hallekerk. Hiervan kwam alleen de zuidbeuk tot stand. Aan de binnenzijde van de zuidmuur van het schip werden kolommen met scheibogen opgetrokken. Na de bouw van het muurwerk van de zuidbeuk werd de oorspronkelijke zuidmuur van het schip afgebroken. Het schip van de kerk werd dus smaller en de zuidbeuk kreeg vier traveeën. In 1898 werd een algehele restauratie aan de kerk uitgevoerd. Op de kap van de kerk bracht men een plat dak aan, wat door velen als het

toppunt van knoeiwerk werd gezien. De noordmuur werd toen ook verhoogd. Het heeft eeuwen geduurd voordat de Wemeldingse kerk in het bezit kwam van een orgel. In 1957 was het eindelijk zover. Een speciaal comité bracht het orgel aan. Dit moest men wel op deze manier doen, aan gezien de ambachtsvrouw, Maria Cooman, bij testamentaire beschikking van 24 mei 1787 bepaald had, dat de kerk geen orgel mocht aanschaffen. Gebeurd dit toch, dan raakte de kerk de erfenis van Maria Cooman kwijt. Ze heeft dit waarschijnlijk gedaan, omdat ze bang was, dat met de bouw van het orgel, een aanzienlijk deel van het familiekapitaal verdwenen zou zijn. Ze heeft dit waarschijnlijk graag bij elkaar willen houden. Schafte men een orgel aan van het legaat, dan was er meteen een groot gedeelte verdwenen. Een andere verklaring kan zijn dat Maria nogal behoudend was van aard. Het is juist in deze periode, dat er overal orgelen in kerken worden geplaatst. De nieuwe psalmberijming vond ook doorgang en misschien was Maria Cooman hier wel tegen. In 1989 werd met een nieuwe restauratie begonnen en de kerk werd van onder tot boven helemaal opnieuw opgeknapt. De kap met het platte dak werd echter niet hersteld en bleef zoals bij de restauratie van 1898. Wel werd een aantal aspecten van de restauratie van 1898 in oorspronkelijk staat teruggebracht en de kerk staat nu in al zijn glorie te pronken en wordt nog veelvuldig gebruikt. Zowel van binnen als van buiten is de kerk een lust voor het oog.